

Statsforvalteren i Nordland

Strategiplan

Nordlaanten Staatehaaltoje
Nordlánda Stáhtaháldadiddje

Regionalt miljøprogram for jord- bruket i Nordland (RMP) 2023-2026

Versjon nr. 1, 04.05.2023

Tittel : *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland (RMP) 2023-2026*
Dato : 04.05.2023
Forfatter : Arne Farup
Bildet på forsida : Fra Bodin gård i Bodø (foto: Arne Farup)
ISBN : 978-82-8429-014-0

Emneord : Regionalt miljøprogram, RMP, regionale miljøtilskudd, jordbruk
Utgiver : Statsforvalteren i Nordland
Antall sider : 27
Ansv. sign : Katrine Erikstad

Sammendrag : *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2023-2026 er utformet som svar på miljøutfordringene i fylket, og innenfor rammene av Nasjonalt miljøprogram 2023-2026 og Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026.*

Programmet legger føringer for hvilke tiltak (tilskuddsordninger) som skal tas i bruk under *Regionale miljøtilskudd i jordbruket*, og for kommunenes utforming av retningslinjer for bruken av midlene til *Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)*.

Innhold

Forord.....	6
Oppsummering.....	6
1.0 Nasjonale føringer og regionale mål.....	7
1.1 Nasjonalt miljøprogram (NMP) 2023-2026.....	7
1.2 Landbruksdirektoratets <i>Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026</i>	9
1.2.1 Føringerne i instruksen for de regionale prioriteringene.....	9
1.3 Mål for <i>Regionalt miljøprogram (RMP) for Nordland 2023-2026</i>	10
1.4 Økonomiske hovedprioriteringer i perioden.....	10
2.0 Miljøutfordringer i Nordland og prioritering av tiltak i RMP.....	10
2.1 Miljøtema kulturlandskap.....	11
2.1.1 Føringer i jordbruksoppgjør.....	11
2.1.2 Utfordringer i Nordland.....	11
2.1.3 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema kulturlandskap</i>	11
2.1.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026.....	11
<i>Drift av bratt areal</i>	11
<i>Drift av beitelag</i>	11
<i>Beiting av verdifulle jordbrukslandskap på innmark</i>	12
<i>Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark</i>	12
<i>Slått av verdifulle jordbrukslandskap</i>	12
2.2 Miljøtema biologisk mangfold.....	12
2.2.1 Utfordringer i Nordland.....	12
2.2.2 Føringer i jordbruksoppgjør.....	13
2.2.3 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema biologisk mangfold</i>	13
2.2.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026.....	13
<i>Slått av (gammel artsrik) slåttemark</i>	13
<i>Beiting av kystlynghei</i>	13
<i>Skjøtsel (beiting) av biologisk verdifulle arealer</i>	13
<i>Skjøtsel (beiting) av trua naturtyper</i>	13
<i>Friareal for gås</i>	13
2.2.5 Nye tiltak som innføres i Nordland fra søknadsomgangen 2023.....	14
<i>Brenning av kystlynghei</i>	14

<i>Soner for pollinerende insekter</i>	14
<i>Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl</i>	14
2.3 Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer	14
2.3.1 Utfordringer i Nordland.....	15
2.3.2 Føringer i jordbruksoppgjør	15
2.3.3 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer</i>	15
2.3.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026	15
<i>Drift av seter</i>	15
<i>Skjøtsel av (felt med) automatisk fredete kulturminner</i>	15
<i>Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner</i>	15
<i>Skjøtsel av steingjerder</i>	15
<i>Skjøtsel av kulturhistoriske områder</i>	16
2.4 Miljøtema avrenning til vann	16
2.4.1 Utfordringer i Nordland.....	16
2.4.2 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema avrenning til vann</i>	17
2.4.3 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026	17
<i>(Ugjødsla) kantsone i eng</i>	17
<i>Fangdam</i>	17
2.5 Miljøtema utslipp til luft	17
2.5.1 Utfordringer i Nordland.....	17
2.5.2 Føringer i jordbruksoppgjør	18
2.5.3 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema utslipp til luft</i>	18
2.5.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026	18
<i>Spredning av husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen</i>	18
<i>Nedlegging av husdyrgjødsel</i>	18
<i>Nedfelling av husdyrgjødsel</i>	18
<i>Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange</i>	18
2.6 Miljøtema jord og jordhelse	19
2.6.1 Utfordringer i Nordland.....	19
2.6.2 NMP om tiltakene under <i>Miljøtema jord og jordhelse</i>	19
2.6.3 Instruksen om formålet med tiltakene under <i>Miljøtema jord og jordhelse</i>	19
2.6.4 Nye tiltak som skal vurderes innført i Nordland i perioden 2024-2026	19

<i>Fangvekster sådd etter høsting</i>	19
<i>Bruk av egenprodusert kompost</i>	20
<i>Spredning av biokull</i>	20
2.7 Miljøtema miljøavtale og klimarådgiving	20
2.7.1 NMP om mål for tiltak under <i>Miljøavtale og klimarådgiving</i>	20
2.7.2 Føringer i jordbruksoppgjør	20
2.7.3 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026	21
<i>Klimarådgiving</i>	21
2.7.4 Nytt tiltak som skal vurderes innført i Nordland i perioden 2024-2026	21
<i>Miljøavtale</i>	21
3.0 Rullering av kommunenes tiltaksstrategier for <i>Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)</i>	21
3.1 Føringer i Nasjonalt miljøprogram (NMP) for omtalen av SMIL i RMP	21
3.2 Føringer i Nasjonalt miljøprogram om lokale retningslinjer for SMIL	21
3.3 Føringer fra Statsforvalteren om lokale retningslinjer for SMIL	22
4.0 Tiltakene i RMP sett i forhold til FNs bærekraftsmål	22
4.1 FNs bærekraftsmål.....	22
4.2 Utdyping av bærekraftsmålene.....	23
4.3 Tiltakene under regionale miljøtilskudd sett i forhold til bærekraftsmålene	23

Forord

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland (RMP) 2023-2026 er en strategi for innretningen av *Regionale miljøtilskudd i jordbruket (RMP-tilskudd)* og for *Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)*.

Forskrift for regionale miljøtilskudd fastsettes av Statsforvalteren, mens forskrift for spesielle miljøtilskudd i jordbruket fastsettes av Landbruksdirektoratet. Begge tilskuddsordningene forvaltes av kommunene.

6

Prioriteringene i RMP tar utgangspunkt i føringene i *Nasjonalt miljøprogram (NMP) 2023-2026*, og en vurdering av miljøutfordringene og mulighetene i fylket. RMP tar samtidig hensyn til Landbruksdirektoratets *Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026*, som gjennom RMP-menyen fastsetter hvilke virkemidler som fylkene kan velge mellom. Instruksen gir også mål for hvert enkelt tiltak, og viser handlingsrommet til Statsforvalteren når vilkårene skal fastsettes i forskriften.

RMP er utarbeidet og fastsatt av Statsforvalteren, og har blitt til i en prosess med offentlig høring og drøftinger i Landbruksforum Nordland, hvor blant andre Nordland Bondelag og Nordland Bonde- og Småbrukarlag har vært representert.

Oppsummering

Målet for *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2023-2026* er det samme som i forrige RMP-periode:

Tiltakene skal bidra til å redusere klimautslipp og forurensing fra jordbruket, og sikre at biologiske, landskapsmessige og kulturhistoriske verdier i jordbrukets kulturlandskap ivaretas. Dette skal skje samtidig med at det legges til rette for økt matproduksjon basert på en bærekraftig utnyttelse av gårdens ressurser.

Alle tiltakene under regionale miljøtilskudd i søknadsomgangen 2022 blir videreført. I tillegg blir disse tiltakene tilgjengelige fra søknadsomgangen 2023:

- *Brenning av kystlynghei*
- *Soner for pollinerende insekter*
- *Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl*

I perioden 2024-2026 kan det etter nærmere vurderinger også bli aktuelt å ta i bruk disse tiltakene:

- *Fangvekster sådd etter høsting*
- *Bruk av egenprodusert kompost*
- *Spredning av biokull*
- *Miljøavtale*

I 2023 skal kommunene rullere sine tiltaksstrategier for *Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)*. Dette skal skje med utgangspunkt i prioriteringene i RMP for 2023-2026, og i forhold til lokale behov, utfordringer og målsettinger.

Der det er mulig skal retningslinjene sees i sammenheng med miljøtilskudd og andre aktuelle tilskuddsordninger, slik at investeringer som er gjort med SMIL-midler kan ivaretas gjennom regelmessig skjøtsel.

De nye tiltaksstrategiene for SMIL skal ha virkning for perioden 2024 til og med 2027.

1.0 Nasjonale føringer og regionale mål

Nasjonalt miljøprogram (NMP) 2023 – 2026 gir en samlet fremstilling av hvordan myndighetene legger til rette for jordbrukets oppnåelse av mål for miljø og klima. Dette inkluderer tilrettelegging på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå.

NMP og Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026 legger føringer for utviklingen av strategien *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2023-2026 (RMP)*. Instruksen bestemmer hvilke tiltak (tilskuddsordninger) som fylkene kan ta i bruk under *Regionale miljøtilskudd i jordbruket*. For hvert tiltak er det angitt nasjonale vilkår som må oppfylles for at tilskudd skal kunne gis. Samtidig er det bestemt hvilke regionale tilpasninger som Statsforvalteren kan gjøre og hvilke tilpasninger som Statsforvalteren skal gjøre.

Statsforvalteren er ansvarlig for å fastsette strategien *RMP, Forskriften for regionale miljøtilskudd i jordbruket, Nordland*, og tilhørende informasjonsmateriell. Hvilke tiltak under *Regionale miljøtilskudd i jordbruket*, som skal tas i bruk i perioden 2023-2026, skal gå fram av RMP. Statsforvalteren forvalter tilskuddsordningen, mens kommunene saksbehandler søknadene og fatter vedtak.

Vilkårene for regionale miljøtilskudd skal i utgangspunktet ligge fast i RMP-perioden 2023-2026. Det kan likevel bli nødvendig å gjøre endringer i perioden, blant annet som følge av nye føringer gitt av jordbruksoppgjøret eller Landbruksdirektoratet. Justeringer kan også bli gjort som følge av erfaringer som høstes i perioden.

Lenker:

[Nasjonalt miljøprogram 2023-2026](#) (Landbruksdirektoratet)

[Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026](#) (Landbruksdirektoratet)

1.1 Nasjonalt miljøprogram (NMP) 2023-2026

På side 26 i *Nasjonalt miljøprogram 2023-2026* omtaler Landbruksdirektoratet de regionale miljøprogrammene slik:

4.2.2.1 Regionale miljøprogram

Hvert fylke har egne miljøprogram som skal gi en prioritering av innsatsen mot miljøutfordringene i fylket. Tiltakene blir forvaltet av fylkene gjennom Regionale miljøtilskudd. Programmene skal bidra til gjennomføring av miljøtiltak i jordbruket som er tilpasset regionale ulikheter i driftsforhold og miljøutfordringer. (Vår utheving.) *De regionale miljøprogrammene har tiltak med tilhørende tilskudd rettet mot foretak. Tiltakene er knyttet til målene i Nasjonalt miljøprogram og er fordelt på de 9 ulike miljøfaglige områdene, som vist under. Tilskuddet er rettighetsbasert og blir tildelt foretak i etterkant av at de har utført et tiltak. For nærmere beskrivelse av tiltakene, vises til «Nasjonal instruks om regionale miljøtilskudd i jordbruket» fastsatt av Landbruksdirektoratet juli 2022. I jordbruksavtalen 2022 er det fastsatt en nøkkel for fordeling av den fylkesvise rammen til de regionale miljøtilskuddene.*

Videre blir rammene for arbeidet med det nye miljøprogrammet omtalt på sidene 27-28:

4.2.2.2 Rullering av regionale miljøprogram

De regionale miljøprogrammene skal rulleres hvert fjerde år. Ny programperiode for regionale miljøprogram skal iverksettes for 2023 og gjelde fram til 2026. I programmet skal det være en beskrivelse av miljøutfordringer i fylket og på bakgrunn av disse, prioriteringer for hvordan man

vil følge opp med tiltak. Programmet skal også gi føringer for prioriteringer i de kommunale retningslinjene/ kommunale tiltaksstrategier for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-midler). (Vår utheving.)

Landbruksdirektoratet har siden november 2018 utarbeidet en instruks som grunnlag for fylkesvise forskrifter for regionale miljøtilskudd. Instruksen er et ledd i oppfølging av utredninger som gjelder målretting og forenkling av de landbrukspolitiske virkemidlene. **En felles instruks innebærer at det blir gitt bestemmelser for hvilke tiltak det kan søkes tilskudd for, og sentrale vilkår for tiltaket der det etter en miljøfaglig vurdering er nødvendig. Samtidig er det gitt en klar formålsangivelse for tiltakene.** (Vår utheving.) Dette gir en harmonisering på tvers av fylker som kan gjøre det enklere for søker å se hva tilskuddene blir gitt for. En felles instruks sikrer like bestemmelser for administrasjon og saksbehandling av ordningene.

Statsforvalteren skal gjennom arbeidet med miljøprogram styrke samhandlingen med kommunene på landbruksområdet. Dette skal de, som tidligere, gjøre ved å synliggjøre geografisk fordeling av tiltakene i Regionalt miljøprogram (RMP) og ved å bidra til at RMP følger opp med tilskudd til årlig skjøtsel og vedlikehold der kommunen har innvilget tilskudd til investeringer. Neste planperiode for RMP skal som tidligere angi retningslinjer for fordelingen av SMIL-midler til kommunene. Statsforvalteren skal også stimulere til felles satsinger på tvers av kommunegrensene.

Tabellen under gir en sammenstilling av de miljøfaglige temaene og målene i NMP.

Miljøtema	Mål i Nasjonalt miljøprogram
Kulturlandskap	Ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap
	Ta vare på variasjonen i jordbrukets verdifulle kulturlandskap
Biologisk mangfold	Ta vare på og skjømte biologisk verdifulle arealer i jordbruket
	Bedre status for truede arter i jordbruket
	Øke bruk og vern av jordbrukets genetiske ressurser
Kulturminner og kulturmiljøer	Bedre tilstanden for kulturminner og kulturmiljø i jordbruket
Tilgjengelighet og friluftslivsverdier	Bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet
Jord og jordhelse	Jordbruksjord skal få forbedret jordhelse
	Redusere tap av jord i form av partikler og organiske materiale i jord
	Øke moldinnholdet og lagre karbon
Avrenning til vann	Ingen vannforekomster i jordbruksdominerte områder skal få dårligere tilstand
	Bedre tilstanden for de mest utsatte vannforekomstene i jordbruksdominerte områder
Plantevernmidler	Redusere helse og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket
Utslipp til luft	Redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket
	Redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket
Økologisk jordbruk	Stimulere til økologisk produksjon i tråd med etterspørselen i markedet

1.2 Landbruksdirektoratets Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026

Føringene i *Nasjonalt miljøprogram 2023-2026* utdypes av Landbruksdirektoratet på side 4 i fastsettelsesbrevet til *Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026*:

1.1 Gjeldene rett

Hvert fylke skal ha et regionalt miljøprogram, som definerer de regionale miljøutfordringene i jordbruket. De regionale miljøprogrammene skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket utover det som er mulig gjennom generelle, nasjonale ordninger. Hvilke tiltak det kan gis tilskudd for blir bestemt gjennom regionale miljøprogram. Regionale miljøtilskudd er en tilskuddsordning som forvaltes av statsforvalteren. Kommunen er vedtaksmyndighet.

Statsforvalteren bestemmer gjennom de regionale miljøprogrammene, i samråd med et regionalt partnerskap bestående av næringsorganisasjonene på fylkesnivå, hvilke miljøtiltak som skal prioriteres. I instruks for regionale miljøtilskudd er alle tiltak statsforvalterne kan velge å gi tilskudd for bestemt i en forskriftsmal. I hver tiltaksbestemmelse er det angitt nasjonale vilkår. Samtidig er det bestemt hvilke regionale tilpasninger statsforvalterne skal gjøre og hvilke tilpasninger statsforvalterne kan gjøre. Instruksen gir også generelle føringer for oppbygging av forskriftene. Basert på dette utarbeider statsforvalteren en regional tilskuddsforskrift.

I Nordland skjer dette samrådet i Landbruksforum Nordland. Forumet består av representanter for KS Nord-Norge, Nordland Bondelag, Nordland Bonde- og Småbrukarlag, Nordland fylkeskommune, Sametinget, Allskog, Norsk landbruksrådgiving Nord-Norge og Statsforvalteren i Nordland.

1.2.1 Føringene i instruksen for de regionale prioriteringene

Landbruksdirektoratet har i instruksen fastsatt hovedmålet for regionale miljøtilskudd i jordbruket (RMP-tilskudd), og mål for de enkelte tiltakene (ordningene) under denne tilskuddsordningen. Hovedmålet er formulert i en forskriftsmal, mens målene for de enkelte tiltakene går fram av direktoratets kommentarer i instruksen.

Statsforvalteren skal i etter samråd med faglagene og andre fastsette *Forskrift for regionale miljøtilskudd, Nordland*. Det er ikke anledning til å velge andre tiltak enn de som er beskrevet i RMP-menyen i instruksen. Vilkårene for hvert tiltak er i hovedsak også fastsatt i instruksen, og noen tiltak har tidligere Jordbruksoppkjøret pålagt fylkene å innføre. Muligheten får å gjøre regionale tilpasningene er hovedsak knyttet til å velge tiltak, fastsette tilskuddssatsene, og der instruksen åpner for det fastsette ytterligere vilkår til tiltakene.

Instruksen gir dette hovedmålet for regionale miljøtilskudd i jordbruket:

§ 1 Formål

Formålet med tilskudd etter forskriften er å bidra til å ivareta jordbruket sitt kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og -minner, jord og jordhelse, tilgjengelighet i jordbrukslandskapet, samt å redusere bruk av plantevernmidler og utslipp til luft og avrenning til vann fra jordbruket.

Direktoratets kommentar til formålet:

Formålsbestemmelsen angir formålene med tilskuddene under hvert miljøtema. De ni miljøtemaene er kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, friluftsliv, avrenning til vann, utslipp til luft, plantevern, jord og jordhelse og miljøavtale og klimarådgivning. Prioriteringene som blir gjort regionalt skal forankres i disse miljøtemaene.

Miljøavtale og Klimarådgiving er ikke nevnt som miljøtema i Nasjonalt miljøprogram, mens miljøtema Økologisk landbruk har ingen virkemidler under regionale miljøtilskudd i jordbruket.

1.3 Mål for *Regionalt miljøprogram (RMP) for Nordland 2023-2026*

Målet for Nordland i perioden 2023-2026:

Tiltakene skal bidra til å redusere klimautslipp og forurensing fra jordbruket, og sikre at biologiske, landskapsmessige og kulturhistoriske verdier i jordbrukets kulturlandskap ivaretas. Dette skal skje samtidig med at det legges til rette for økt matproduksjon basert på en bærekraftig utnyttelse av gårdens ressurser.

10

1.4 Økonomiske hovedprioriteringer i perioden

Fra søknadsomgangen 2022 ble det innført en ny nøkkel for fordeling av fylkesrammene for regionale miljøtilskudd, som ikke kompenserte for Nordland og Trøndelags forpliktelser knyttet til å videreføre tiltaket *Friareal for gås*.

Vi viderefører likevel tiltaket i samme omfang som tidligere innenfor den øvrige rammen som er utmålt for Nordland. Det går imidlertid ut over vår mulighet til å prioritere opp andre tiltak, og det er usikkert om vi i kommende jordbruksoppgjør vil få kompensert for dette.

Størrelsen på de økonomiske rammene som settes av i de årlige jordbruksoppgjørene, vil ha stor innvirkning på hvilke nye tiltak som kan innføres, og om eksisterende tiltak kan utvides til å omfatte nye areal eller områder.

Alle tiltakene som var tilgjengelige i søknadsomgangen 2022, vurderes å ha en positiv miljøeffekt og videreføres i RMP-perioden 2023-2026. Fra søknadsomgangen 2023 innføres også noen nye tiltak som i forhold til den økonomiske rammen vurderes å ha forholdsvis liten økonomisk effekt. Andre tiltak vil bli vurdert innført fra 2024, eller seinere i perioden. Samtidig vil vi prioritere å øke satsene for flere av de eksisterende tiltakene, før det eventuelt innføres ytterligere tiltak i perioden 2024-2026.

2.0 Miljøutfordringer i Nordland og prioritering av tiltak i RMP

*Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026 omtaler ni miljøtema med ulike tiltak (tilskuddsordninger) under disse. Som i forrige RMP-periode velger vi å ikke ta i bruk noen av tiltakene under *Miljøtema friluftsliv* og *Miljøtema plantevern*.*

I dette kapitlet omtaler vi miljøutfordringene under de øvrige miljøtemaene, og viser hvilke tiltak under *Regionale miljøtilskudd i jordbruket* som vi tar i bruk for å møte disse utfordringene.

Noen av tiltakene er bestemt innført i tidligere jordbruksavtaler, og vi legger til grunn at disse skal videreføres i RMP-perioden 2023-2026.

2.1 Miljøtema kulturlandskap

Kulturlandskapet er leveområde for mange plante- og dyrearter. Det er rikt på kulturminner og gir rammer for satsing på kultur, lokal mat, friluftsliv, bosetting og turisme, helse og trivsel.

2.1.1 Føringer i jordbruksoppgjør

I jordbruksoppgjøret 2018 ble det bestemt at fra søknadsomgangen 2019 skal tilskudd til bratt areal innføres i de flere fylker, herunder Nordland.

2.1.2 utfordringer i Nordland

- ✓ Intensiv bruk av arealene gir et mindre variert landskapsbilde.
- ✓ Økt gjengroing som følge av redusert beiting og slått, og bruksnedlegging.
- ✓ Mindre, eller vanskelig tilgjengelige areal tas ut av bruk på grunn av større maskiner og økt andel leid jord.
- ✓ Areal holdes ikke i hevd fordi driveplikten ikke oppfylles.
- ✓ Areal holdes ikke i hevd på grunn av uskifta bo med uklare ansvarsforhold eller mange eiere, eller fordi grunneier ikke ønsker at jorda skal brukes.
- ✓ Gjerder forfaller og gjør at beitebruken blir vanskeligere.
- ✓ Beitemønster endres på grunn av større foretak og økt konsentrasjon av dyr.
- ✓ Gjengroing forverrer opplevelseskvalitetene for fastboende og besøkende.
- ✓ Gjengroing gjør at ferdsel i kulturlandskapet blir vanskeligere.
- ✓ Enkelte områder har stor ferdsel i utmarka, noe som skaper store utfordringer for beitebruken.

2.1.3 NMP om tiltakene under *Miljøtema kulturlandskap*

Mål for miljøtema *Kulturlandskap* i de regionale miljøprogrammene

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å ivareta det tradisjonelle kulturlandskapet utover det en oppnår gjennom nasjonale ordninger. Drift av bratt areal og drift av beitelag skal bidra til å opprettholde tradisjonell drift, mens beiting og slått av verdifulle jordbrukslandskap skal bidra til å ivareta mer spesielle kulturlandskapsverdier. Åkerholmer og gårdsdammer er særegne landskapselementer i kulturlandskapet som bør søkes ivaretatt, også av hensyn til biologisk mangfold.

2.1.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

Drift av bratt areal

Side 8 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til drift av bratte arealer for å holde arealene i hevd og ivareta et åpent kulturlandskap.

Drift av beitelag

Side 8 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til samarbeid om beiting med sikte på god utnyttelse av beiteressurser i utmark og effektivt tilsyn med minst mulig tap av dyr. Slikt samarbeid kan gjelde tilsyn, sanking og ettersyn og vedlikehold av gjerder og installasjoner. Det er en forutsetning at tilskuddet brukes til fellestiltak som fremmer beitebruken i området.

Beiting av verdifulle jordbrukslandskap på innmark

Side 9 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beiting av verdifulle jordbruksarealer for å holde arealene i hevd, samt bevare et jordbrukspreget og åpent landskap.

I søknadsomgangen 2022 omfatter tiltaket innmarksareal i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL), i Vegaøyen verdensarvområde, samt lokalt verdifulle jordbrukslandskap prioritert av kommunen.

Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark

Side 9 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beiting i verdifulle jordbrukslandskap for å holde arealene i hevd, samt bevare et jordbrukspreget og åpent landskap. Beiting kan også ivareta kulturbetinget naturmangfold i utmark.

I søknadsomgangen 2022 omfatter tiltaket utmarksareal i Utvalgte kulturlandskap (UKL) Blomsøy-Hestøy og Skålvær, UKL Røst, Vegaøyen verdensarvområde, samt lokalt verdifulle jordbrukslandskap prioritert av kommunen.

Slått av verdifulle jordbrukslandskap

Side 10 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til å holde verdifulle jordbruksområder i hevd og hindre gjengroing.

I søknadsomgangen 2022 omfattet tilskuddet Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL), Vegaøyen verdensarvområde, samt i lokalt verdifulle jordbrukslandskap prioritert av kommunen.

2.2 Miljøtema biologisk mangfold

Biologisk mangfold er det mangfoldet av liv som finnes på jorda. Begrepet omfatter både de levende organismene (artene), naturtypene (økosystemene) som artene lever i, og det genetiske mangfoldet innen de enkelte artsgruppene.

2.2.1 utfordringer i Nordland

Ville planter, fugler, insekter og pattedyr:

- ✓ Generelt gir gjengroing, monokultur i jord- og skogbruk, og endra beitebruk gir færre leveområder og tap av biomangfold. Dette går også ut over de pollinerende insektene.
- ✓ Fugl som hekker på bakken i slåtteareal er utsatt.

Beitende gås:

- ✓ Beiting på innmarka kan gi forringet vårbeite, tap av avling og forurensa fôr.

Tilplanting av gjengroingsmark:

- ✓ Tilplanting kan føre til konflikter med miljøverdier og andre interesser.

Bevaringsverdige husdyrraser:

- ✓ Genressurser (og næringsmuligheter) kan gå tapt.

Bevaringsverdige kulturplanter og annet plantegenetisk materiale:

- ✓ Genressurser kan gå tapt for ettertiden.
- ✓ Artsrike slåttemark og andre naturtyper med stort genetisk mangfold kan gå tapt.

2.2.2 Føringer i jordbruksoppgjør

Jordbruksoppgjøret 2019 om tiltakene for pollinatorsoner og trua naturtyper:

Det skal legges til rette for innføring av tilskudd til områder som er gunstige for pollinatorer og beite eller slått av områder med truede naturtyper.

Jordbruksoppgjøret 2022 om tiltaket friareal for gås:

Partene forutsetter at tilskudd til beitearealer til kortnebbgås og kvitkinngås prioriteres innenfor den fylkesvise RMP-rammen for Trøndelag og Nordland med ny fordelingsnøkkel.¹⁾

Merknad:

- 1) Fra søknadsomgangen 2022 ble det innført en ny fordelingsnøkkel mellom fylkene for midlene til regionale miljøtilskudd. Denne nøkkelen tar ikke hensyn til utfordringene som er knyttet til beitende gås i Nordland og Trøndelag.

2.2.3 NMP om tiltakene under *Miljøtema biologisk mangfold*

Mål for miljøtema *Biologisk mangfold* i RMP

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å ivareta utvalgte og trua naturtyper, samt andre biologisk verdifulle arealer i jordbruket. De skal også tilrettelegge for beiting og hekking av fugl på jordbruksarealer.

2.2.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

Slått av (gammel artsrik) slåttemark

Side 11 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til slått av den utvalgte naturtypen slåttemark for å ivareta eller forbedre naturtypen.

Beiting av kystlynghei

Kystlynghei er gjennom [Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven](#) gitt en spesiell prioritert.

Side 12 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at naturtypen kystlynghei blir ivaretatt gjennom beiting.

Skjøtsel (beiting) av biologisk verdifulle arealer

Side 13 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til slått eller beite av arealer med særlig verdi for plante- og dyrelivet, opparbeidet gjennom tidligere tiders jordbruksdrift.

Skjøtsel (beiting) av trua naturtyper

Side 13 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til beite eller rydding og slått for å ta vare på trua naturtyper som er kulturbetinget. Trua naturtyper er definert etter Norsk rødliste for naturtyper 2018. Dette tiltaket vil kun gjelde trua naturtyper som er i jordbrukslandskapet, som er avhengig av slått/rydding eller beite for å bli ivaretatt.

Friareal for gås

Side 15 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er at hvitkinngås eller kortnebbgås kan beite på gras- eller kornarealer (fulldyrka eller overflatedyrka) uten å bli forstyrret eller jaget i beitesesongen. Tilskuddet gis som kompensasjon for ulempen som oppstår fra beitingen.

2.2.5 Nye tiltak som innføres i Nordland fra søknadsomgangen 2023

Brenning av kystlynghei

Side 13 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at områder med kystlynghei blir brent. Lyngbrenning er nødvendig for få en foryngelse av røsslyngen slik at kvaliteten på lyngbeitene opprettholdes, samt å hindre oppslag av busker og trær som beitedyrene ikke har holdt nede. Tilskuddet kan kun gis som et tilleggstilskudd for beiting av kystlynghei.

14

Soner for pollinerende insekter

Side 15 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å bedre livsbetingelsene for ville pollinatorer i jordbrukslandskapet ved å ha et mangfold av vekster som kan øke tilgangen på næring for insektene. Tilskuddet er kompensasjon for kostnader ved frøblandinger, bortfall av høstbar avling, samt arbeidet med å så og skjytte sonene. Med skjøtsel menes slått eller beiting av arealene, samt vedlikehold ved såing der det trengs for å opprettholde et godt plantedekke. Ved tilsåing skal det brukes frøblandinger med arter som gir blomstring og nektarproduksjon gjennom hele pollinatorsesongen. Tilskuddet kan også gis til skjøtsel av allerede etablerte soner som grenser til jordbruksareal som har en blanding av planter som gir næring for pollinatorene gjennom veksts sesongen.

Nedgangen i insekter er alvorlig for fugl og andre som lever av disse, og for pollineringen av både ville planter og kulturplanter. I Nordland har vi i samsvar med faglige råd ventet med å innføre dette tiltaket til frøblandinger tilpasset nord-norske forhold er utviklet og tilgjengelige i større volum. Slike frøblandinger er nå tilgjengelige og tiltaket innføres fra søknadsomgangen 2023.

Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl

Side 16 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å ivareta fugler som er avhengige av hekking og beiting i tilknytning til jordbruksarealer. Tilskuddet kan også gis for tilpassing av drift.

Generelt er fugl som hekker på bakken i jordbrukslandskapet utsatt. Der kulturlandskapet består av større ensformige flater framfor en mosaikk av elementer, blir det også færre hekke- og beiteområder for fugl. Tiltaket *Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl* innføres i Nordland fra søknadsomgangen 2023.

2.3 Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer

En rekke kulturminner og kulturmiljøer er knyttet til jordbrukets kulturlandskap.

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Automatisk fredning innebærer at kulturminnet er fredet direkte i kraft av sin alder, uten særskilt vedtak. Som ekstra beskyttelse har alle automatisk fredete kulturminner en sikringszone på minimum 5 meter rundt det automatisk fredede objektet.

Disse kulturminnene er automatisk fredet:

- Faste kulturminner fra før 1537.
- Samiske kulturminner fra år 1917 eller eldre.

- Stående byggverk med erklært opprinnelse fra perioden 1537–1649.
- Faste og løse kulturminner på Svalbard fra før 1946. I tillegg er det bestemmelser for enkelte typer kulturminner (se [Svalbardmiljøloven](#)).

(Kilde: Riksantikvaren)

2.3.1 utfordringer i Nordland

Kulturminner og kulturmiljøer:

- ✓ Bygninger tas ut av bruk og forfaller.
- ✓ Kulturminner blir usynlige på grunn av redusert beiting og slått, og påfølgende gjengroing.
- ✓ Bruksnedlegging og opphør eller redusert beitebruk fører til gjengroing og utydelige kulturmiljø.

2.3.2 Føringer i jordbruksoppgjør

Jordbruksoppgjøret 2018:

Partene er enige om å styrke satsingen på seterdrift over RMP. Alle fylkesmannsembeter skal legge til rette for tilskudd på minst 50 000 kroner per seter, forutsatt produksjon av ku- eller geitemelk for egen foredling eller levert til meieri.

Jordbruksoppgjøret 2022:

Partene er enige om at det fastsettes en minstesats på 50 000 kroner per seter for setring i fire uker og en minstesats på 70 000 kroner per seter for setring i seks uker.

2.3.3 NMP om tiltakene under Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer

Mål for miljøtema Kulturminner og kulturmiljøer i RMP:

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å synliggjøre spor i landskapet etter tidligere tiders jordbruksdrift og bosetting, slik som gravminner og rydningsrøyser, samt til å opprettholde tradisjonelle driftsformer som seterdrift.

2.3.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

Drift av seter

Side 17 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til drift av seteranlegg. Seterdrift med beitedyr bidrar til å holde arealer åpne, er gunstig for biologisk mangfold og viktig for formidling av tradisjon og kulturarv.

Skjøtsel av (felt med) automatisk fredete kulturminner

Side 18 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av automatisk fredete kulturminner, for å ivareta dem og holde dem synlige i jordbrukets kulturlandskap.

Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner

Side 19 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner, for å ivareta dem og holde dem synlige i jordbrukets kulturlandskap.

Skjøtsel av steingjerder

Side 19 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til skjøtsel av kulturminner, for at de skal ivaretas og være synlige i kulturlandskapet.

Skjøtsel av kulturhistoriske områder

Side 21 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til område-skjøtsel i form av beiting, slått eller rydding av vegetasjon for å opprettholde viktige kulturhistoriske jordbruksområder.

I perioden 2019-2022 omfattet dette tiltaket 10 områder i 10 kommuner. I samråd med kommunene er det i perioden aktuelt å utvide dette tiltaket til også å omfatte nye områder.

2.4 Miljøtema avrenning til vann

16

Avrenning fra jordbruket kan føre til dårlig vannkvalitet, i hovedsak på grunn av tilførsel av næringsstoffer, partikler og bakterier. Samtidig er dette tapte ressurser for jordbruksforetakene. I dag er arealavrenning fra jorder og grøfter den største negative påvirkningsfaktoren på vannmiljø fra jordbruket.

Side 18 i NMP:

Gjennom EUs Vanndirektiv og vannforskriften er Norge forpliktet til å oppnå god økologisk tilstand i vann, innsjøer, vassdrag og kyst innen 2027, med mindre noen vannforekomster har fått utsatt frist for å nå målet (2033). For vannmiljø finnes også et generelt mål om at ingen vannforekomster skal få dårligere tilstand.

Nasjonalt miljøprogram har to mål for avrenning, formulert i tråd med målene i EU sitt vanndirektiv og vannforskriften. Det første målet er generelt og innebærer at tilstanden i vannforekomster i jordbruksdominerte områder ikke skal bli dårligere. Det andre målet er rettet mot vannforekomster i jordbruksdominerte områder som er særlig utsatte og forurensede, der tilstanden skal forbedres.

2.4.1 utfordringer i Nordland

Arbeidet med vannforskriften har dokumentert at flere vann og vassdrag fortsatt er vesentlig påvirket av avrenning fra jordbruket. Det handler både om næringsstoffer, partikler og bakterier.

Redusert vannkvalitet kan blant annet skyldes:

- ✓ Avrenning fra næringsstoffer fra spredning av husdyrgjødsel.
- ✓ Avrenning av næringsstoffer og partikler fra åpen mark.
- ✓ Avrenning fra gjødsellager og rundballer.
- ✓ Avføring fra beitende husdyr.

Å redusere faren for overflateavrenning er også viktig for å forebygge virkningene av klimaendringene.

Aktuelle tiltak kan være:

- ✓ Bedre lagringskapasitet for husdyrgjødsel.
- ✓ Tak på gjødselkummer.
- ✓ Mellomlager nært spredeareal som ligger langt unna driftssenteret.
- ✓ Etablering og vedlikeholde fangdammer.
- ✓ Kantsoner og ugjødsle randsoner.
- ✓ Spredning av husdyrgjødsel i vår- og vekstsesongen.
- ✓ Nye spredemetoder for nedlegging og injisering av husdyrgjødsel.
- ✓ Tilpasset bruk av tilførte næringsstoffer i områder hvor vannkvaliteten er dårlig.
- ✓ Redusere jordpakkingen ved mindre/forbedret bruk av tungt utstyr på utsatte areal.
- ✓ Bruk av tilførselsslanger ved spredning av husdyrgjødsel.

- ✓ Sikre godt drenerte arealer.

2.4.2 NMP om tiltakene under *Miljøtema avrenning til vann*

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å redusere avrenning av næringsstoffer og partikler til vassdrag og kyst. Tiltakene er viktig for å oppnå målene etter vannforskriften.

2.4.3 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

(Ugjødsla) kantsone i eng

Side 26 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at arealer der det dyrkes flerårige urte-/grasvekster til fôr og som grenser mot vassdrag, ikke blir gjødslet eller sprøytet, slik at forurensning til vann blir redusert.

I Nordland er tiltaket innført langs utvalgte vassdrag. Hvilke områder som omfattes framgår av forskriften. I perioden 2024-2026 er det aktuelt å utvide dette tiltaket til også å omfatte flere områder.

Fangdam

Side 27 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at fangdammer utgjør et effektivt rensetiltak og at vegetasjon i tilknytning til fangdammene blir skjøttet.

2.5 Miljøtema utslipp til luft

Ammoniakk (NH₃) fra husdyrgjødsel kan inngå i prosesser som vil kunne danne klimagassen lystgass (N₂O). Samtidig dannes metan (CH₄) som et naturlig biprodukt av mikrobiell omsetning i husdyrfordøyelsen og i husdyrgjødsel. Karbonlager i jord og skog kan bidra til enten utslipp av CO₂, eller opptak og lagring, avhengig av driftsmåte og lokale forhold ved jord og klima. I tillegg til de biologiske utslippene gir bruk av fossilt drivstoff til oppvarming og maskiner utslipp av karbondioksid (CO₂) fra jordbruksdrifta.

2.5.1 utfordringer i Nordland

- ✓ Naturgitte forhold gjør at jordbruket i stor grad er basert på kjøtt- og melkeproduksjoner med drøvtyggere.
- ✓ Stor andel myrjord.
- ✓ Mye dårlig drenert jord.

Aktuelle tiltak:

- ✓ Økt bruk av utstyr for nedlegging/nedfelling framfor fanespreder.
- ✓ Rask nedmolding ved spredning av husdyrgjødsel i åpen åker.
- ✓ Prioritere produkter/produksjoner med lav klimabelastning ved framstilling, transport og forbruk.
- ✓ Redusere klimagassutslipp fra husdyrproduksjonene, samt fra produksjon av fôr.
- ✓ Redusere utslippene fra lagring og bruk av husdyrgjødsel.
- ✓ Redusere utslippene fra transport, både på gårdsbruket og i forbindelse med transport av formidler, råvarer og ferdige produkter.
- ✓ Redusere utlekking av CO₂ fra myrjord (både fra bruk i drift, fra nedlagte bruk, og ved nydyrking).
- ✓ Økt lagring av karbon i jord.

- ✓ Overgang fra fossile til fornybare energikilder.

2.5.2 Føringer i jordbruksoppgjør

Jordbruksoppgjøret 2018 om tiltaket *Nedlegging og nedfelling*:

Det forutsettes at tiltaket Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel med bruk av nedlegging eller nedfelling innlemmes i RMP

2.5.3 NMP om tiltakene under *Miljøtema utslipp til luft*

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å redusere utslipp av ammoniakk og lystgass gjennom miljøvennlige gjødslingsmetoder. Tiltakene kan også være viktig for å redusere avrenning av næringsstoffer til vann.

2.5.4 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

I *Instruks for regionale miljøtilskudd 2023-2026* er tiltaket *Nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel (2019-2022)* splittet opp i to tiltak: *Nedlegging av husdyrgjødsel* og *Nedfelling av husdyrgjødsel*.

Tiltaket *Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding (2019-2022)* er i den nye instruksen tatt inn som tiltaksklasser under tiltaket *Spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen*.

Tiltakene som videreføres fra RMP-perioden 2019-2022:

Spredning av husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen

Side 28 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blir spredt på mest mulig gunstig tidspunkt. Dette er viktig for å få best mulig opptak av næringsstoffene i avlingene, og redusere forurensning av vann og utslipp til luft.

Nedlegging av husdyrgjødsel

Side 29 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blir lagt rett ned på jorda i stedet for tradisjonell breispredning med gjødselkanon eller lignende. Nedlegging motvirker tap av ammoniakk til lufta og er også gunstig med hensyn til vannmiljø. Tiltaket innebærer at storparten av gjødsla spres vår/vekstsesong.

Nedfelling av husdyrgjødsel

Side 29 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at husdyrgjødsel og biorest blandet direkte i jordsmonnet i stedet for tradisjonell breispredning med gjødselkanon eller lignende. Nedfelling motvirker tap av ammoniakk til lufta og er også gunstig med hensyn til vannmiljø. Tiltaket innebærer at storparten av gjødsla spres vår/vekstsesong.

Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange

Side 30 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av tilførselsslager for spredning av husdyrgjødsel og biorest for å redusere jordpakking.

2.6 Miljøtema jord og jordhelse

Landbruksdirektoratet i [Nasjonalt program for jordhelse, Landbruksdirektoratet 28.02.2020, rapport nr. 13/2020](#): Jordhelse er jordas evne til å fungere som et levende system, som bidrar til å opprettholde plante- og dyreproduksjon, opprettholde eller forbedre vann- og luftkvalitet, og fremme plante- og dyrehelse.

2.6.1 utfordringer i Nordland

Hvis vi tar utgangspunkt i grovfôrproduksjonen, er utfordringene i hovedsak knyttet til:

- ✓ Stor andel myrjord gir utfordringer ved mye nedbør.
- ✓ Generelt mye mangelfull drenering.
- ✓ Jordpakking på grunn av tunge maskiner.
- ✓ Stor andel leiejord fører til mindre investeringer i arealene.

2.6.2 NMP om tiltakene under Miljøtema jord og jordhelse

Side 27 i NMP:

Tiltakene skal bidra til å forbedre jordhelsen gjennom å stimulere til økt biologisk mangfold i jordlivet, øke innholdet av organisk materiale (mollinnhold) og dermed lagring av karbon. Tiltakene er viktige med tanke på klimatilpasning og å senke atmosfærens innhold av klimagasser.

2.6.3 Instruksjonen om formålet med tiltakene under Miljøtema jord og jordhelse

Side 33 i instruksjonen:

Formålet med tilskuddene under jord og jordhelse er å forbedre tilstanden i jorda ved å stimulere til mer biologisk aktivitet. Dette gjøres gjennom å øke perioden med grønt plantedekke, tilføre av kompost og redusere forstyrning av jorda. Økt plantedekke og tilførsel av biokull fører også til lagring av karbon i jord.

Tilgjengelige tiltak i RMP-menyen er *Fangvekster som underkultur, Fangvekst sådd etter høsting, Fangvekst med høy diversitet, Bruk av egenprodusert kompost, og Spredning av biokull.*

2.6.4 Nye tiltak som skal vurderes innført i Nordland i perioden 2024-2026

Fangvekster sådd etter høsting

Side 34 i instruksjonen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av fangvekster for å bedre jordstruktur og jordhelse gjennom å øke innholdet av levende røtter og organisk materiale. Ved å øke innholdet av organisk materiale forbedres jordstrukturen, og karbon lagres i jorda. Formålet med fangvekster er også å beskytte jordoverflaten mot erosjon og avrenning av næringsstoffer ved kraftig nedbør og flom.

Tiltaket innebærer såing av fangvekst straks etter høsting av tidligkulturer av grønnsaker, poteter eller rotvekster. Fangvekster gir bedre beskyttelse mot tap av jord og næringsstoffer enn åpen åker etter høsting av grønnsaker, poteter og rotvekster. I tillegg kan fangvekstene ta opp overskudd av næringsstoffer fra arealet. Dette forutsetter imidlertid at vekstene er godt etablert. Med «godt etablert» menes det at plantene har utviklet god rotstruktur og er godt synlige over jorda med et jevnt og tett plantedekke.

Med fangvekster (sådd etter høsting) menes her vekster som vokser raskt etter såing og som etablerer seg godt før vinteren med røtter som armerer jorda og som kan ta opp næringsstoffer fra dypere lag. Det bør ikke sås belgvekster i ren bestand som fangvekst.

Bruk av egenprodusert kompost

Side 35 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til bruk av kompost fordi det er et svært godt jordforbedringsmateriale. Kompost bidrar til å skape et gunstigere forhold mellom bakterier og sopp, øker aktiviteten og diversiteten av jordlevende organismer, og forbedrer dermed jordas evne til å levere økosystemtjenester.

Statsforvalter og kommune må tilby veiledningsmateriale som sikrer at bonden har gode forutsetninger for å lage kompost av god kvalitet. Veiledningsmaterialet må også inneholde informasjon om gjeldende regelverk, så som forskrift om organisk gjødsel, forskrift om floghavre, forskrift om plantehelse og animalie- biproduktforskriften.

Spredning av biokull

Side 35 i instruksene:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til spredning av biokull på jordbruksjord. Effekten av biokull er hovedsakelig karbonlagring, i tillegg kan det ha andre positive effekter på jordens funksjoner. Biokull som er tilsatt fôr er også tilskuddsberettiget der gjødsla spres i åpen åker.

Statsforvalteren må tilby veiledning om gjeldende regelverk, så som forskrift om organisk gjødsel. Da tilskuddet er et karbonlagringstiltak er det viktig at produktet er bærekraftig fremstilt. Ved bruk av kommersielle biokullprodukter skal disse være EBC (European Biochar Certificate) merket. Ved bruk av ikke-kommersielle biokullprodukter skal foretaket dokumentere produksjonssted, produksjonsmetode og opphavsmateriale.

Disse tiltakene vil bli vurdert innført fra tidligst søknadsomgangen 2024. Før dette skjer vil vi hente inn mer kunnskap knyttet til konsekvensene for jordsmonnet og miljøeffekten. Eventuell innføring av tiltakene er også avhengig av at det er økonomisk rom for dette.

2.7 Miljøtema miljøavtale og klimarådgiving

2.7.1 NMP om mål for tiltak under Miljøavtale og klimarådgiving

Side 27 i NMP:

Miljøavtale er et tiltak som skal bidra til å gi større miljøgevinst ved at foretak gjennomfører en kombinasjon av tiltak som gir god miljøeffekt. Klimarådgiving er et tiltak som skal bidra til kunnskapsoppbygging hos bonden om bedriftens klimaavtrykk.

2.7.2 Føringer i jordbruksoppgjør

Jordbruksoppgjøret 2021 om tiltaket Klimarådgiving:

- Tiltaket skal innføres fra søknadsomgangen 2021.

Jordbruksoppgjøret 2022 om tiltaket Klimarådgiving:

- Satsene fastsettes til 8 000 kroner for to-til-en rådgiving, 6 000 kroner for en-til-en rådgiving og 2 000 kroner for grupperådgiving.

2.7.3 Tiltak i Nordland som videreføres i RMP-perioden 2023-2026

Klimarådgiving

Side 37 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å legge til rette for at bonden får rådgiving om gårdens klimaavtrykk og behovet for klimatilpasning. Tilskuddet skal bidra til økt kunnskap om klimagassutslipp, karbonbinding og klimatilpasning, med sikte på gjennomføring av klimatiltak i jordbruksproduksjonen på foretaket. Klimatiltakene omfatter ikke bare tilskuddsberettigede tiltak, men også generell optimering av drifta som for eksempel redusert dieselforbruk eller redusert kalvedødelighet.

2.7.4 Nytt tiltak som skal vurderes innført i Nordland i perioden 2024-2026

Miljøavtale

Side 37 i instruksen:

Formålet med tilskuddet er å stimulere til at foretak gjennomfører flere miljøtiltak, som i kombinasjon gir større miljøgevinst enn enkelttiltak.

For å bidra til reduserte utslipp til luft og/eller vann skal det vurderes å innføre dette tiltaket i perioden 2024-2026.

3.0 Rullering av kommunenes tiltaksstrategier for *Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)*

3.1 Føringer i Nasjonalt miljøprogram (NMP) for omtalen av SMIL i RMP

Sidene 27-28 i NMP (våre uthevinger):

*De regionale miljøprogrammene skal rulleres hvert fjerde år. Ny programperiode for regionale miljøprogram skal iverksettes for 2023 og gjelde fram til 2026. I programmet skal det være en beskrivelse av miljøutfordringer i fylket og på bakgrunn av disse, prioriteringer for hvordan man vil følge opp med tiltak. **Programmet skal også gi føringer for prioriteringer i de kommunale retningslinjene/ kommunale tiltaksstrategier for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-midler)***

*(----) Statsforvalteren skal gjennom arbeidet med miljøprogram styrke samhandlingen med kommunene på landbruksområdet. Dette skal de, som tidligere, gjøre ved å synliggjøre geografisk fordeling av tiltakene i Regionalt miljøprogram (RMP) og ved å bidra til at RMP følger opp med tilskudd til årlig skjøtsel og vedlikehold der kommunen har innvilget tilskudd til investeringer. Neste planperiode for RMP skal som tidligere angi retningslinjer for fordelingen av SMIL-midler til kommunene. **Statsforvalteren skal også stimulere til felles satsinger på tvers av kommunegrensene.***

3.2 Føringer i Nasjonalt miljøprogram om lokale retningslinjer for SMIL

Sidene 28-29 i NMP (kap. 4.2.3 Kommunale ordninger):

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) blir gitt som engangstilskudd til investeringer og vedlikehold. Formålet er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensning fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift.

Ordningen skal gi en målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger. Det er kommunen som skal prioritere de miljøtiltakene som er best egnet i egen kommune.

Kommunene skal lage lokale retningslinjer der de beskriver miljøutfordringer og prioriterer tiltak i sin kommune, innenfor de rammene som fremgår av forskriften. (vår utheving)

Tilskudd til å ivareta verneverdige bygninger og gammel kulturmark er de største postene innenfor tiltaksgruppen kulturlandskap, mens tilskudd til hydrotekniske anlegg er den viktigste gruppen av tiltak innen tiltaksgruppen forurensning. Tilskudd til restaurering og skjøtsel av kystlynghei, slåttemark og slåttemyr bidrar til ivaretagelse av disse utvalgte naturtypene i kulturlandskapet. Kulturlandskapstiltak gjennomføres ofte i samarbeid og med samfinansiering fra natur- og kulturmiljømyndighetene og Regionale miljøtilskudd.

3.3 Føringer fra Statsforvalteren om lokale retningslinjer for SMIL

Kommunene skal med utgangspunkt i prioriteringene i Regionalt miljøprogram 2023-2026 og lokale behov, utfordringer og målsettinger rullere de lokale retningslinjene for forvaltningen av tilskuddsmidlene til Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).

Retningslinjene skal beskrive miljøutfordringer og prioriterer tiltak innenfor rammene av SMIL-forskriften. Der det er mulig skal retningslinjene sees i sammenheng med miljøtilskudd og andre aktuelle tilskuddsordninger, slik at investeringer som er gjort med SMIL-midler kan ivaretas gjennom regelmessig skjøtsel. De rullerte retningslinjene skal ha virkning fra og med søknadsomgangen 2024 til og med søknadsomgangen 2027.

4.0 Tiltakene i RMP sett i forhold til FNs bærekraftsmål

4.1 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene består av 17 mål og 169 delmål. Målene skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn.

4.2 Utdyping av bærekraftsmålene

1. **Utrydde fattigdom:** Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.
2. **Utrydde sult:** Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.
3. **God helse og livskvalitet:** Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder.
4. **God utdanning:** Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle.
5. **Likestilling mellom kjønnene:** Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.
6. **Rent vann og gode sanitærforhold:** Sikre bærekraftig vannforvaltning, tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle.
7. **Ren energi til alle:** Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle.
8. **Anstendig arbeid og økonomisk vekst:** Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
9. **Industri, innovasjon og infrastruktur:** Bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon.
10. **Mindre ulikhet:** Redusere ulikhet i og mellom land.
11. **Bærekraftige byer og lokalsamfunn:** Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige.
12. **Ansvarlig forbruk og produksjon:** Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre.
13. **Stoppe klimaendringene:** Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem. (Basert på en erkjennelse av at FNs rammekonvensjon om klimaendring er det viktigste internasjonale og mellomstatlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer.)
14. **Livet i havet:** Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.
15. **Livet på land:** Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.
16. **Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner:** Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.
17. **Samarbeid for å nå målene:** Styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet, og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

4.3 Tiltakene under regionale miljøtilskudd sett i forhold til bærekraftsmålene

Miljøtema		Tiltak som videreføres fra RMP-perioden 2019-2022	Nye tiltak fra søknadsomgangen 2023	Nye tiltak som skal vurderes innført i perioden 2024-2026	Henvisninger til FNs bærekraftsmål
Kulturlandskap	Drift av bratt areal	X			2. Utrydde sult Delmål 2.4: <i>Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre</i>

	Drift av beitelag	X			<p><i>robuste metoder som gir økt produktivitet og produksjon, som bidrar til å opprettholde økosystemene, som styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis bedrer arealenes og jordas kvalitet.</i></p> <p>12. Ansvarlig forbruk og produksjon <u>Delmål 12.2:</u> <i>Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.</i></p> <p>15. Livet på land <u>Delmål 15.5:</u> <i>Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.</i></p>
	Beiting av verdifulle jordbrukslandskap på innmark	X			
	Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark	X			
	Slått av verdifulle jordbrukslandskap	X			
Biologisk mangfold	Slått av (gammel artsrik) slåttemark	X			<p>12. Ansvarlig forbruk og produksjon <u>Delmål 12.2:</u> <i>Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.</i></p>
	Beiting av kystlynghei	X			
	Skjøtsel (beiting) av biologisk verdifulle arealer	X			<p>15. Livet på land <u>Delmål 15.5:</u> <i>Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.</i></p>
	Skjøtsel (beiting) av trua naturtyper	X			
	Friareal for gås i Trøndelag og Nordland	X			
	Brenning av kystlynghei		X		
	Soner for pollinerende insekter		X		
Tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl		X			
Kulturmiljøer og kulturminner	Drift av seter	X			<p>11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn <u>Delmål 11.4:</u> <i>Styrke innsatsen for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv.</i></p>
	Skjøtsel av (felt med) automatisk fredete kulturminner	X			
	Skjøtsel av enkeltstående automatisk fredete kulturminner	X			
	Skjøtsel av steingjerder	X			
	Skjøtsel av kulturhistoriske områder	X			

Friluftsliv	Ingen tiltak i Nordland				
Vann	(Ugjødsla) kantsone i eng	X			<p>6. Rent vann og gode sanitærforhold <u>Delmål 6.3:</u> Innen 2030 sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensing, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer, halvere andelen ubehandlet spillvann og i vesentlig grad øke gjenvinning og trygg ombruk på verdensbasis.</p>
	Fangdam	X			<p>12. Ansvarlig forbruk og produksjon <u>Delmål 12.2:</u> Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.</p> <p>14. Livet i havet <u>Delmål 14.1:</u> Innen 2025 forhindre og i betydelig grad redusere alle former for havforurensing, særlig fra landbasert virksomhet, inkludert marin forsøpling og utslipp av næringsalter.</p>
Utslipp til luft	Spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen	X			<p>12. Ansvarlig forbruk og produksjon <u>Delmål 12.2:</u> Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser</p> <p>13. Stoppe klimaendringene <u>Delmål 13.1:</u> Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klima-relaterte farer og naturkatastrofer i alle land. <u>Delmål 13.2:</u> Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå</p>
	Nedlegging av husdyrgjødsel	X			
	Nedfelling av husdyrgjødsel (Fra 2023 splittes tidligere Nedlegging/nedfelling av husdyrgjødsel i to tiltak)	X			
	Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmoldning (Fra 2023 inngår dette tiltaket i Spredning av all husdyr-gjødsel om våren og eller i vekstsesongen.)	(X)			
	Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange	X			
Plantevern	Ingen tiltak i Nordland				

Jord og jordhelse	Fangvekster sådd etter høsting			X	2. Utrydde sult <u>Delmål 2.4:</u> Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste metoder som gir økt produktivitet og produksjon, som bidrar til å opprettholde økosystemene, som styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelse og andre katastrofer, og som gradvis bedrer arealenes og jordas kvalitet.
	Bruk av egenprodusert kompost			X	12. Ansvarlig forbruk og produksjon <u>Delmål 12.2:</u> Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser
	Spredning av biokull			X	13. Stoppe klimaendringene <u>Delmål 13.1:</u> Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land. <u>Delmål 13.2:</u> Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.
Miljøavtale og klimarådgiving	Klimarådgiving	X			13. Stoppe klimaendringene <u>Delmål 13.1:</u> Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land.
	Miljøavtale			X	Miljøavtale kan kombinere flere tiltak for å oppnå styrket miljøinnsats.

STATSFORVALTEREN I NORDLAND

Fridtjof Nansens vei 11, Pb 1405, 8002 Bodø || sfnopost@statsforvalteren.no || www.statsforvalteren.no/nordland